

Підпис

Робоча **КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**
галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
«Хореографія», спеціалізація «Класична хореографія», освітній рівень Перший

КАФЕДРА ХОРЕОГРАФІЇ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної та навчальної роботи

О.Б. Жильцов

“04” 09 2014 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МИСТЕЦТВО БАЛЕТМЕЙСТЕРА

Галузь знань

02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність **024 «Хореографія»**

Спеціалізація

«Класична хореографія».

«Сучасна хореографія».

Освітній рівень **Перший «бакалаврський»**

Інститут мистецтв

2017-2018 навчальний рік

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом.

Структура типова.

Заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи

Stamp: КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА. Ідентифікаційний код: 024. Кафедра хореографії. Програма № 1688/14. (підпис) (прізвище, ініціали) 2014 р.

А. О. Таранник

А. О. Таранник

Робоча програма «Мистецтво балетмейстера» для студентів 2 курсу, галузь знань 02 «Культура і мистецтво», за спеціальністю 024 «Хореографія», спеціалізація «Сучасна хореографія», «Класична хореографія», освітній рівень Перший «бакалаврський»

Розробник: Вітковський В.В., доцент кафедри хореографії Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри (циклової комісії) хореографії

Протокол від. “28” серпня 2017 року № 1

Завідувач кафедри (голова циклової комісії) _____

(підпис)

Медвідь Т.А.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
1. Структура програми навчальної дисципліни.....	6
1. Опис предмета навчальної дисципліни.....	6
2. Тематичний план навчальної дисципліни.....	7
3. Програма.....	8
4. Навчально-методична карта дисципліни «Мистецтво балетмейстера»	11
5. Карта самостійної роботи студента.....	12
6. Система поточного і підсумкового контролю знань.....	13
7. Методи навчання.....	15
8. Методичне забезпечення курсу.....	15
9. Питання до контрольної роботи.....	16
10. Питання до іспиту.....	17
Рекомендована література.....	18

Пояснювальна записка.

Балетмейстер – творча професія, яка потребує від людини дуже багато теоретичних та практичних знань та навичок, вміння працювати з людьми й безпосередньо таланту. Балетмейстер повинен буди дуже досвідченою людиною, яка володіє не тільки професіональними секретами хореографічного мистецтва, але й розбирається в подібних видах мистецтва – драматургії, музиці, образотворчому мистецтві, літературі.

Метою курсу є високоякісна хореографічна підготовка студентів до праці в балетних трупах театрах, хореографічних колективах, ансамблях танцю з врахуванням специфічних задач та умов хореографічного мистецтва сьогодення.

Головним завданням курсу мистецтва балетмейстера є

- правильне вміння використовувати знання сучасного лексичного матеріалу;
- освоєння техніки сучасного танцю, імпровізації та композиції;
- ознайомлення з поняттями балетмейстерського мистецтва, з основними законами та прийомами постановки хореографічного твору;
- оволодіння знаннями, уміннями та прийомами постановки хореографічного твору, оволодіти знаннями, уміннями та навичками, які необхідні для створення хореографічних композицій.

У результаті вивчення курсу студенти повинні *знати:*

- теоретичну спадщину відомих хореографів;
- драматичну та балетну режисуру;
- основи композиції та імпровізації;
- сучасні форми, стилі та техніки танцю;
- побудову хореографічного уроку та комбінацій;
- основні закони та прийоми постановки хореографічного твору;
- принципи побудови та аналізу хореографічних творів;
- організацію та методику роботи з хореографічними колективами.

уміти:

- правильно аналізувати, відчувати музичний матеріал для виконання рухів, вправ, комбінацій;
- використовувати отримані знання та вміння для складання учбових та танцювальних комбінацій і етюдів з сучасної хореографії;
- поєднувати елементи руху по динаміці виконання; використовувати навички в композиціях та імпровізувати для створення власних оригінальних хореографічних постановок;
- співвідносити елементи рухів по динаміці виконання;
- будувати композицію танцю різних хореографічних форм;
- орієнтуватися в спеціальній літературі як по профілю свого виду мистецтва, так і в інших галузях художньої творчості;
- працювати з солістами, дуетами, малими формами, кордебалетом, вибирати та комбінувати тип управління в творчому колективі;
- показати та пояснити танцювальні рухи, скласти комбінацію;
- скласти балетмейстерський план та визначати композиційну побудову;
- володіти технікою пластичної виразності, навичками роботи з концертмейстером, художником, композитором;
- за допомогою виразних засобів та за законами композиції танцю створювати танцювальні номери

Програма побудована згідно вимогами кредитно-модульної системи. Навчання з дисципліни «Мистецтво балетмейстера» відбувається у формі лекцій, практичних занять. Іспит та залік даної дисципліни відбувається у формі показового відкритого заняття, на якому студенти демонструють власну майстерність постановки танцю.

Структура програми навчальної дисципліни

«Мистецтво балетмейстера»

1. Опис предмета навчальної дисципліни.

Курс:	Спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>8.00.</i></p> <p>Змістові модулі: <i>2 модулі.</i></p> <p>Загальний обсяг дисципліни (години): 240(120/120) год.</p> <p>Тижневих годин: <i>4/5 год.</i></p>	<p>Шифр та назва галузі знань: <i>02 Культура і мистецтво.</i></p> <p>Шифр та назва спеціальності: <i>024 Хореографія.</i></p> <p>Спеціалізація: <i>«Класична хореографія».</i></p> <p> <i>«Сучасна хореографія».</i></p> <p>Освітній рівень: <i>Перший «бакалаврський».</i></p>	<p><i>Нормативна</i></p> <p>Рік підготовки: 2. Семестр: 3, 4.</p> <p><i>Аудиторні заняття:</i> 160 (76/84) годин, з них: <i>Лекції:</i> 8 (4/4) год.</p> <p><i>Практичні заняття:</i> 152 (72/80) год.</p> <p>Модульний контроль: <i>14 (6/8) год.</i></p> <p><i>Семестровий контроль</i> — <i>30 год.</i></p> <p><i>Самостійна робота -</i> <i>36(8/28) год</i></p> <p><i>Вид контролю:</i> 3 семестр – Іспит; 4 семестр - Залік</p>

2. Тематичний план навчальної дисципліни.

№	Тема	Семестр	Кількість годин						Семестровий контроль	
			Всього	Аудиторні	Лекційні	Практичні	МКР	Самостійні		
I Змістовий модуль. Танець з розгорнутою лексикою										
1	Танцювальна лексика	3	120	76	2	20	2	2	30	
2	Хореографічна лексика				2	20	2	2		
3	Етюдна робота над танцем з розгорнутою лексикою					20	2	2		
4	Підготовка до постановки танцю з розгорнутою лексикою.					12		2		
<i>Іспит</i>										
<i>Всього за 3 семестр</i>				76	4	72	6	8		
II Змістовий модуль. Танець простих форм										
5	Хореографічний етюд	4	120	84	2	20	2	8		
6	Постановка етюду				2	20	2	8		
7	Танець простих форм. Хоровод.					20	2	10		
8	Малюнок танцю. Прості і лексичні сполучення в хореографії.					20	2	2		
Залік										
<i>Всього за 4 семестр</i>				84	4	80	8	28		
ВСЬОГО				240	160	8	152	14	36	30

3. Програма.

I. Змістовий модуль.

Танець з розгорнутою лексикою
Тема № 1: Танцювальна лексика.

Лекційне заняття:

1. Знайомство з літературою стосовно даної теми.

Практичні заняття:

План:

1. Специфіка танцювальної лексики
2. Лексика у хореографії.
3. Перегляд відео-матеріалу стосовно даної теми.
4. Підбір сюжету для власних постановок.
5. Підбір музичного матеріалу.

Форма контролю: Контрольне опитування.

Тема № 2: Хореографічна лексика.

Лекційне заняття:

1. Поняття «Хореографічна лексика».

Практичні заняття:

План:

1. Аналіз різновидів лексики.
2. Повторення вивченого матеріалу.

Форма контролю: Контрольне опитування.

Тема № 3: Етюдна робота над танцем з розгорнутою лексикою.

Практичні заняття:

1. Поняття «Хореографічного тексту».
2. Постановка хореографічного тексту.
3. Аналіз хореографічних постановок.
4. Постановка та аналіз хореографічних комбінацій.
5. Відпрацювання вивченого та поставленого матеріалу.
6. Аналіз власних постановок з використанням хореографічних комбінацій.
7. Визначення драматургії власного номеру.

Тема № 4: Підготовка до постановки танцю з розгорнутою лексикою.

Практичні заняття:

1. Аналіз роботи із театральним світлом
2. Робота над акторською майстерністю.
3. Робота над сценічним рухом і пластикою.
4. Аналіз власних хореографічних комбінацій.
5. Відпрацювання вивченого матеріалу.
6. Підготовка до іспиту.

Форма контролю: Контрольний показ.

II. Змістовий модуль.**Танець простих форм****Тема № 5: Хореографічний етюд**

Лекційне заняття:

1. Знайомство з літературою стосовно даної теми.

Практичні заняття:

План:

1. Специфіка постановок етюдів
2. Перегляд відео-матеріалу стосовно даної теми.
3. Підбір сюжету для етюдів.
4. Підбір музичного матеріалу.

Форма контролю: Контрольне опитування.

Тема № 6: Постановка етюд

Лекційне заняття:

3. Поняття «Етюд та різновиди етюдів».

Практичні заняття:

План:

1. Написання лібрето до етюду.
2. Написання та аналіз архітекtonіки.
3. Підбір та аналіз костюмів та декорацій.

4. Повторення вивченого матеріалу.

Форма контролю: Контрольне опитування.

Тема № 7: Танець простих форм. Хоровод.

Практичні заняття:

1. Поняття «Танцювальні форми».
2. Постановка хороводів.
3. Аналіз хореографічних малюнків та взаємодії між виконавцями.
4. Постановка та аналіз хореографічних комбінацій.
5. Відпрацювання вивченого та поставленого матеріалу.
6. Аналіз власних постановок з використанням хореографічних комбінацій.
7. Визначення драматургії власного номеру.

Тема № 8: Малюнок танцю. Прості і лексичні сполучення в хореографії.

Практичні заняття:

1. Поняття «Малюнок в танці»
2. Філософія малюнків в хореографії різних народів.
3. Аналіз власних хореографічних комбінацій.
4. Відпрацювання вивченого матеріалу.

Форма контролю: Контрольний показ.

4. Навчально-методична карта дисципліни.

Разом: 240 год., лекції – 8 год., практичні заняття – 152 год.,

модульний контроль – 14 год,
семестровий контроль – 30 год, самостійна робота – 36 год.

Модулі	Змістовий модуль I			
Назва модуля	Танець з розгорнутою лексикою			
Кількість балів за модуль	493 балів			
Теми лекцій	Танцювальна лексика (відвідування – 1 бал)	Хореографічна лексика (відвідування – 1 бал)		
Теми практичних	Танцювальна лексика (відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 110 балів	Хореографічна лексика (відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 110 балів	Етюдна робота над танцем з розгорнутою лексикою (відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 110 балів	Підготовка до постановки танцю з розгорнутою лексикою. (відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 66 балів
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота № 1,2, 3 (75 балів)			
Коефіцієнт	K=8,2			

Модулі	Змістовий модуль II			
Назва модуля	Танець простих форм			
Кількість балів за модуль	562 балів			

Теми лекцій	Хореографічний етюд (відвідування – 1 бал)	Постановка етюду (відвідування – 1 бал)		
Теми практичних	Хореографічний етюд (відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 110 балів	Постановка етюду (відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 110 балів	Танець простих форм. Хоровод. (відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 110 балів	Малюнок танцю. Прості і лексичні сполучення в хореографії. (відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 110 балів
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота № 4, 5, 6, 7 (100 балів)			
Коефіцієнт	<i>K=5,6</i>			

5. Карта самостійної роботи студента.

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали
Змістовий модуль I. <u>Танець з розгорнутою лексикою</u>		
Танцювальна лексика	Практичні заняття, ПМК	5
Хореографічна лексика	Практичні заняття, ПМК	5
Етюдна робота над танцем з розгорнутою лексикою	Практичні заняття, ПМК	5
Підготовка до постановки танцю з розгорнутою лексикою.	Практичні заняття, ПМК	5
Змістовий модуль II. <u>Танець простих форм</u>		
Хореографічний етюд	Практичні заняття, ПМК	5
Постановка етюду	Практичні заняття, ПМК	5
Танець простих форм. Хоровод	Практичні заняття, ПМК	5
Малюнки танцю. Прості і складні сполучення в хореографії	Практичні заняття, ПМК	5
<i>Разом: 36 год.</i>	<i>Разом: 40 балів</i>	

6. Система поточного і підсумкового контролю знань.

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Мистецтво балетмейстера» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю.

Систему рейтингових балів подано у табл. 6.1, табл. 6.2.

Таблиця 6.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів	Одиниць	Всього
1.	Відвідування лекційних занять	1	2/2	2/2
2.	Відвідування практичних занять	1	36/40	36/40
3.	Робота на практичних заняттях	10	36/40	360/400
4.	Модульна контрольна робота	25	3/4	75/100
5.	Самостійна робота	5	4/4	20/20
	Всього без підсумкового контролю			496/562
	Всього без підсумкового контролю з урахуванням коефіцієнта			493/60=8,2 562/100=5,6
	Підсумковий рейтинговий бал		40/100	

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, екзамен.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

**Розподіл балів, які отримують студенти
3 сем.**

Поточне тестування та самостійна робота					Загальна кількість балів без урахування коефіцієнта	Коефіцієнт	Загальна кількість балів з урахування коефіцієнта
Змістовий модуль № 1.							
T1	T2	T3	T4	МКР	493	8,2	60
117	117	116	71	75			

**Розподіл балів, які отримують студенти
4 сем.**

Поточне тестування та самостійна робота					Загальна кількість балів без урахування коефіцієнта	Коефіцієнт	Загальна кількість балів з урахування коефіцієнта
Змістовий модуль № 1.							
T5	T6	T7	T8	МКР	562	5,6	100
117	117	116	116	100			

Таблиця 6.2

Рейтингові показники успішності

Рейтингов а оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінка
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками.
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих)

		ПОМИЛОК.
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок.
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь).
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання.
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів, то семестрові оцінки визначаються в установленому порядку в межах стобальної шкали, а підсумкова – як середня зважена оцінка.

Форми проміжного контролю визначаються кафедрою самостійно і чітко прописуються в робочій навчальній програмі.

Кількість балів, яку студент набрав під час вивчення дисципліни, оголошується на останньому практичному (семінарському, лабораторному) занятті.

Результати проміжного та підсумкового контролю знань студентів зазначаються у відомості обліку успішності, а загальна підсумкова оцінка – в індивідуальному навчальному плані студента (ІНПС).

Семестровий контроль в Університеті здійснюється у формі, передбаченій навчальним планом.

7. Методи навчання.

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні*: лекція (традиційна), пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

- Складання конспекту з теми модуля за заданим, або самостійно складеним планом;
- Підготовка доповідей з теми модуля;
- Добір додаткового теоретичного та ілюстративного матеріалу;
- Написання реферату з теми модуля.

8. Методичне забезпечення курсу.

- Опорні конспекти лекцій;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного)

оцінювання навчальних досягнень студентів;

- засоби підсумкового контролю (комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).
- завдання для ректорського контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Мистецтво балетмейстера».

9. Питання до контрольної роботи.

1. Синтетизм хореографічного мистецтва на театральній сцені.
2. Синтетизм хореографічного мистецтва на телебаченні.
3. Специфіка роботи балетмейстера із сценічним світлом.
4. Балетні форми, жанри, стилі.
5. Режисура при відео-зйомці хореографічного матеріалу.
6. Роль та місце балетмейстера при створенні хореографічних постановок.
7. Музика – основа для створення танцю.
8. Музичний образ та його втілення в постановці.
9. Малюнок танцю – складова частина танцювального номеру.
10. Лібрето танцювального номеру на вільну тему.
11. Драматургія танцювального номеру й хореографічний образ.
12. Видатні балетмейстери сучасності та їх вклад у розвиток хореографічного мистецтва.
13. Значення пантоміми в постановці танцювального номеру.
14. Характеристика основних типів концертно-виконавської діяльності.
15. Танцювальний текст та хореографічний образ.
16. Пластична мова людини.
17. Специфіка праці балетмейстера в самодіяльному хореографічному колективі.
18. Вплив імпровізації на сучасну хореографію.
19. Специфіка танцювальної мови у сучасній хореографії.
20. Я - балетмейстер.

21. Основні закони драматургії та їх використання в хореографічному творі.
22. Музика в хореографічному творі.
23. Композиція танцю.
24. Робота балетмейстера при забудові художнього образу.
25. Сценічна обробка фольклорного танцю.

10. Завдання до іспиту.

1. Визначити синтетизм хореографічного мистецтва на театральній сцені.
2. Проаналізувати синтетизм хореографічного мистецтва на телебаченні.
3. Дати характеристику «Листи про танець» Ж. Ж. Новерра
4. Охарактеризувати специфіку постановки хореографії на літературній основі.
5. Визначити специфіку роботи балетмейстера, як професії.
6. Визначити поняття «Рецензії до балетів».
7. Дати аналіз архітектоніки балетів.
8. Охарактеризувати поняття «Композиційний план».
9. Визначити специфіку постановки спектаклів для дитячої аудиторії.
10. Визначити специфіку роботи балетмейстера із сценічним світлом.
11. Дати характеристику понять «Балетні форми», «жанри», «стилі» та проаналізувати їх відмінність.
12. Проаналізувати роль та місце балетмейстера при створенні хореографічних постановок.
13. Визначити поняття «Музичний образ та його втілення в постановці».
14. Дати характеристику поняття «Малюнок танцю – складова частина танцювального номеру».
15. Визначити «Закони драматургії в постановці номеру».
16. Проаналізувати та визначити поняття «Лібрето танцювального номеру».
17. Визначити «драматургію танцювального номеру» й «хореографічний образ».

18. Проаналізувати видатних балетмейстерів сучасності та їх вклад у розвиток хореографічного мистецтва.
19. Проаналізувати значення пантоміми в постановці танцювального номеру.
20. Дати характеристику основних типів концертно-виконавської діяльності.
21. Проаналізувати визначення «Танцювальний текст» та «хореографічний образ».
22. Дати визначення «Пластична мова людини».
23. Визначити специфіку праці балетмейстера в самодіяльному хореографічному колективі.
24. Визначити специфіку впливу імпровізації на сучасну хореографію.
25. Визначити специфіку танцювальної мови у сучасній хореографії.
26. Визначити основні закони драматургії та їх використання в хореографічному творі.
27. Охарактеризувати роль музики в хореографічному творі.
28. Проаналізувати визначення «Композиція танцю».
29. Проаналізувати роботу балетмейстера при забудові художнього образу.

Рекомендована література

Основна література:

1. Богданов Г. Работа над композицией и драматургией хореографического произведения: Учебно-методическое пособие. – М.: ВЦХТ («Я вхожу в мир искусств»), 2007.
2. Захаров Р. Искусство балетмейстера–М.:Искусство, 1954.
3. Захаров Р. Сочинение танца. Страницы педагогического опыта. - М.: Искусство, 1983.
4. Захаров Р. Слово о танце. - М.: Молодая гвардия, 1979.
5. Захаров Р. Работа балетмейстера с исполнителем. - М.: Искусство, 1967.

Додаткова література:

1. Акимов В. Ф. Художник театра о своём творчестве. – М.: Искусство, 1973.
2. Балет. Энциклопедия (под редакцией Ю. Григоровича) – М.: Советская энциклопедия, 1980.
3. Добровольская Г. Н. Танец, пантомима, балет. – Л.: Искусство, 1975.
4. Захаржевская Р. Костюм для сцены. – М.: Сов. Россия, 1967.
5. Кандинский В. Точка и линия на плоскости. – СПб.: Азбука-классики, 2004.
6. Кристи Г. В. Основы актёрского мастерства. – М.: Советская Россия, 1970.
7. Лопухов Ф. Хореографические откровения. - М.: Просвещение, 1971.
8. Лопухов Ф. Путь балетмейстера. – Берлин: Петрополис, 1925.
9. Мазель Л. А., Цукерма В. А. Анализ музыкальных произведений. – М.: Музыка, 1967.

10. Мочанов Ю. А. Композиция сценического пространства. – М.: Просвещение, 1981.
11. Музыка и хореография современного балета. Сборник статей. Вып.2. – Л., 1977.
12. Новерр Ж. Ж. Письма о танце и балетах. – Л.-М., 1965.
13. Рындин В. Ф. Художник и театр. – М.: Искусство, 1966.